

فهرست مطالب

مقدمه اشتفان وبر

تشکر اوتته فرانکه

نکاتی برای خوانندگان مارتین مولر-ویزر و اوتته فرانکه

نمایش تاریخ- تحقق یک تصور اوتته فرانکه

موزیم هرات از آغاز تا زمان حاضر غلام یحیی خوشبین و همایون احمدی

پیش از تاریخ اوتته فرانکه

پیش از تاریخ - کاتالوگ

تاریخ اوتته فرانکه

تاریخ - کاتالوگ

از هندو-پارتیان به ساسانیان. سکه‌ها به‌عنوان گواه تاریخ میشائیل الرم

مهرها یودیت آ. لرنر

شیشه اسلامی ینس کروگر

هرات از قرن ۱۰ تا ۱۴ میلادی. پیشینه تاریخی و فرهنگی اوتته فرانکه

فلزکاری از قرن ۱۰ تا ۱۳ میلادی مارتینا مولر-ویزر

فلزکاری - کاتالوگ

سفالینه‌های لعابدار منقوش تک‌فام از قرن ۹ تا ۱۳ میلادی اوتته فرانکه

سفالینه‌های لعابدار منقوش تک‌فام-کاتالوگ

سفالینه‌های نقش برجسته‌ای. قالب‌ها و مهرها مارتینا مولر-ویزر

سفالینه‌های نقش برجسته‌ای قالب‌گرفته‌شده - کاتالوگ

سفال منقوش از قرن ۴ تا ۷ هجری قمری. نقش‌مایه‌های سحرآمیز اوتته فرانکه

سفال منقوش - کاتالوگ

هرات قدیم مجلد ۳

هرات در طول تاریخ

مجموعه آثار موزیم و آرشیف هرات

به کوشش

اوتته فرانکه و مارتینا مولر-ویزر

ترجمه فارسی حمید فهیمی

نمایش تاریخ- تحقق یک تصور

اوته فرانکه

درحالی‌که هیئت مشترک باستان‌شناسی افغان-آلمانی هرات ماموریت سال ۱۳۸۴ خود را انجام می‌داد، از طریق همکار خود در دپارتمان بناها و محوطه‌های تاریخی مطلع شدیم که موزیم ملی و آرشیو هرات در پایان سال ۱۳۸۳ بازگشایی خواهند شد. با توجه به اهمیت و دامنه گسترده مجموعه، ما از مقامات مسئول در هرات خواهان مجوز برای آماده‌سازی اسناد و مدارک و انجام عکاسی مربوط به آن شدیم. بعدها این ایده با توجه به افزایش یافتن اهمیت توجه مخاطبان و محبوبیت هنر اسلامی هرات حفظ و توسعه یافت. این مسئله از ابتدا روشن بود که برای موفقیت در چنین امری بهبود شرایط و محیط نگهداری اشیاء و توجه به مسائلی همچون آب‌وهوا، نور، گردوغبار، و کنترل شرایط محیطی و نیز راه‌اندازی یک آزمایشگاه کوچک برای حفاظت مواد و اشیاء و همچنین آموزش نیروی انسانی از اهمیت خاصی برخوردار است.

ارزیابی ساختمان‌ها در ارگ توسط بنیاد فرهنگی آقاخان (AKTC) نشان داد که برای تحقق ایده در ۱۳۸۴ توسعه یافته، تامین امکانات و تغییر در ساختار معماری و طراحی داخلی ارگ با هدف بهره‌برداری به‌عنوان موزیم و مرکز فرهنگی هرات در آینده، بهترین راه‌حل خواهد بود. در سال ۱۳۸۶، طرح جامع توسط بنیاد فرهنگی آقاخان با همکاری هیئتی از موسسه باستان‌شناسی آلمان به‌عنوان نهاد مسئول برای مسائل مربوط به موزیم و اشیاء تاریخی و مهم‌تر از همه، سازمان‌های دولتی، وزارت اطلاعات و فرهنگ و دپارتمان محوطه‌ها و بناهای تاریخی، ریاست کل موزیم‌ها و آرشیوها و همچنین شهرداری هرات ارائه شد. این برنامه در سال ۱۳۸۷ و زمانی که اداره خارجی آلمان و سفیر آن دکتر زایت در کابل با انجام تدارک و اختصاص بودجه برای مستندسازی و حفاظت اشیاء موافق کرد، شکل عملی به خود گرفت. این برنامه همچنین برپایی یک موزیم کاملاً جدید با تالارهای نمایش، یک آزمایشگاه مرمت و حفاظت، اداره و مخازن ویژه نگهداری اشیاء را شامل می‌شد که با تامین اعتبار سفارت آمریکا برای توسعه دوباره ساختاری و مرمت ارگ همراه گردید.

بیشتر اقدامات لازم شامل اجرای ساختار جدید سیستم تامین برق، بهبود سیستم تهویه، کنترل گرد و غبار، تعبیه قاب جدید برای پنجره‌ها با شیشه‌های امنیتی و مقاوم بودند. برای انجام کار، اولویت به آزمایشگاه مرمت و حفاظت با مساحتی حدود ۹۵ مترمربع داده شد. در مرداد ۱۳۸۹ با بهسازی ساختار سه تالار نمایش در فضایی حدود ۶۱۰ مترمربع، کار نمایشگاه معماری و نمایش آغاز شد. ۳۶ سازه‌های تاقچه‌ای موجود برای نمایش به وسیله آماده‌سازی پس‌زمینه‌ها، سقف‌ها، کف‌ها، طراحی سیستم نور و روشنایی مناسب، و درب‌های شیشه‌ای قابل قفل‌شدن تدارک دیده شد. ۳۵ ویتترین موجود مرمت و ۱۳ ویتترین جدید برای نمایش کتاب‌های تاریخی ساخته شدند. تالارهای موزیم در تیرماه ۱۳۹۰ توسط بنیاد فرهنگی آقاخان تحویل داده شدند. آماده‌سازی نهایی ویتترین‌ها و اشیاء و داده‌ها از حدود شهریور تا مهرماه ۱۳۹۰ به‌طول انجامید. در این فرایند زمانی، شرایط آب‌وهوایی، به‌ویژه مبارزه دائمی با نفوذ گردوغبار با نصب شیشه‌های نفوذناپذیر تحت کنترل قرار گرفت. در نهایت تقریباً ۴۵۰ شی و ۳۷ نسخه خطی و کتاب به نمایش درآمدند.

راه‌اندازی نمایشگاه هرات در گذر زمان

شرایط مکانی برپایی نمایشگاه در عمارتی تاریخی و نیز نحوه برخورد با بازدیدکنندگان، خواسته‌های بازدیدکنندگان که تعداد بسیار قابل‌توجهی را شامل می‌شوند، و نیاز به اطمینان از تامین حفاظت و امنیت افراد و اشیاء از جمله مسائل مهمی است که در نظرگرفته شد. درحالی‌که سه تالار در طبقه‌های مختلف یک ناحیه وسیع را در نقشه ارائه می‌کردند، ولی گزینه‌ها به اتاق کم ارتفاع و سیستم خزانه محدود، طاق و ۳۶ تاقچه محدود شدند. تصمیم گرفته شد تا از تاقچه‌ها به عنوان ویتترین‌های اضافه با هدف نمایش اشیاء، نسخ خطی و طراحی‌ها و ماکت استفاده شود. تعداد ۲۰ ویتترین موجود

سفال لعابدار تک‌فام
مارتینا مولر- وینر و اوته فرانکه

سفال لعابدار تک‌فام
از قرن ۵ و قرن ۶ هجری قمری
اوته فرانکه

سفال تک‌فام – کاتالوگ

مقبره خالی از مزار خواجه محمد غازی در فوشانچ
کلاوس پیتر هازه و اوته فرانکه

معماری قرن ۱۱ تا ۱۴ میلادی
مارتینا مولر- وینر و اوته فرانکه

هرات در دوره تیموریان.
تاریخ سیاسی، روابط داخلی و خارجی و شرایط اقتصادی
کلاوس پیتر هازه

آثار تیموریان و صفویان
مارتینا مولر- وینر و اوته فرانکه

هرات از قرن ۱۶ تا اواخر قرن ۱۹ میلادی
کریستین نوئل کریمی

آثار قرن ۱۸ تا ۲۰
مارتینا مولر- وینر

جنگ‌ها و سلاح‌های جنگی- کلکسیون سلاح‌های جنگی موزیم ملی هرات
فیلیتس چاکیر فیلیپ

جنگ‌ها و سلاح‌های جنگی – کاتالوگ

هرات – مرکز هنر کتاب‌آرایی
کلاوس پیتر هازه

کاتالوگ مختصر از نسخه های خطی و نقاشی های آرشیف هرات

کتاب به‌عنوان شاهکارهای فن‌آوری روت کیلر

حفاظت از نسخه‌های خطی در برابر شرایط محیطی
روت کیلر

حفاظت از میراث فرهنگی
کارمن گوتشاوو

خلاصه مقالات به فارسی
حمید فهیمی

منابع و ماخذ

خدمتگذاری خود ده ها روزنامه و جریده و مجله نیز روشنگر جامعه فرهنگ نمود او همواره میگفت و شعار میداد که همه اقشار جامعه باید بپا خیزند و تخت استقلال کابل کشور را بدست آورد و بعد پا بر سریرتمدن و شکوفایی کشور بگذارد.

در سال ۱۳۴۰ هجری برابر با سال ۱۹۶۱ موزیم هرات به ساختمان مقام ولایت هرات منتقل شد.بعد از انقلاب و پیروزی مجاهدین موزیم هرات در سالهای ۱۳۷۴ هجری برابر با سال ۱۹۹۶ توسط امیر اسماعیل خان حاکم هرات در داخل قلعه اختیارالدین انتقال و توسط یونسکو تحت یک برنامه مرمت و تعمیر احیا مجدد شد.در آن زمان ۳۰۱۷ اشیا در موزیم هرات به نمایش گذاشته شد ولی این نمایشگاه صرفا بروی افراد خاص و مهمانان حکومتی باز بود .

در آن زمان این مجموعه شامل ۳۰۰۰ شی از دوره‌های مختلف تاریخی شامل ۱۱۰ مجسمه و پیکره بودایی، ۲۸ سکه طلا، ۸۲۶ سکه نقره و ۸۱۱ سکه مسی از دوره ساسانی تا قاجار، ۵۲ تابلوی هنری و مینیاتور و سلاح‌های قدیمی بود. اغلب این اشیاء در طول دوره امان الله خان جمع‌آوری شده بودند. این آثار در دوره طالبان تخریب شده و به سرقت رفتند. در اواخر روزهای حکومت طالبان ۱۳ نوامبر ۲۰۰۱ برابر با سال ۱۳۸۰ هجری ۴۵ نسخه دست نویس به سرقت رفت. پس از واقعه ۱۱ سپتامبر اشیاء ابتدا به کتابخانه در هرات و بعد به قلعه اختیارالدین منتقل شدند.

درزمستان ۱۳۸۳ برابر با سال ۲۰۰۴ امیر اسماعیل خان که باردیگر به عنوان حاکم هرات منصوب شده بود اشیا موزیم را از انبار قلعه اختیارالدین که در آن زمان به تصرف نیروهای امنیتی بود به جایگاه جدید متصل به ساختمان تیاتر هرات انتقال داده و نمایشگاه از آثار دایر گردید. در آن زمان اشیا موزیم ۱۰۰۰ شی بود و گنجینه آرشیف خطی ۲۵۰ نسخه و کتاب را در خود جای می داد. این مجموعه در پایان سال ۱۳۸۳ به همت رئیس موزیم و آرشیف هرات، غلام یحیی خوشبین و بها تیموری^۲ افتتاح شد. در خزان سال ۱۳۸۶ هجری برابر با سال ۲۰۰۵ به دنبال عزل امیر اسماعیل خان از حکومتداری آثار موزیم به قلعه اختیارالدین انتقال یافت .

به دلیل فقدان باستان‌شناسان و متخصصان، هیچ مطالعه‌ای بر روی اشیاء و یا پروژه ترمیم برای مدتی طولانی انجام نگرفت. به هر حال در سال ۱۳۸۴ تیم باستان‌شناسی افغان-آلمانی اجازه پیدا کرد تا کار مشترک مطالعه و مستندسازی آثار هرات را آغاز کند و این مسأله مقدمه‌ای برای تدارک یک برنامه پروژه‌ای بزرگ‌تر بود.^۲ کمی بعد، در سال ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸، رئیس موزیم کابل، عمرا خان مسعودی، تعدادی از افراد خود را به سرپرستی آقای یحیی برای ثبت اطلاعات اشیاء به هرات فرستاد.

در خزان سال ۱۳۸۸ هجری برابر با ۲۰۰۹ با حمایت مالی و همکاری دولت آلمان آثار موزیم هرات مورد بررسی و اسناد سازی قرار گرفت و در سال ۱۳۸۹ هجری برابر با ۲۰۱۰ موزیم هرات دارای لابراتوار محلی گردید و آثار موزیم مورد ترمیم و وقایه قرار گرفت . سالون های سمت شمال قلعه اختیارالدین که از نگاه امنیتی جایگاه مناسب بود برای سالون نمایشگاه تصویب و احیا گردید.هم زمان با آن زمینه تدویر نمایشگاه های آثار مساعد و انتخاب و به نمایش گذاشتن آثار تاریخی و فرهنگی اتنوگرافی توسط کارمندان موزیم و متخصصین آلمانی روز تا روز توسعه داده شد.یک تعداد تاقچه های سالون ساختمان تبدیل به ویتزین آثار گردید و در سه سالون ویتزین ها آثار موزیم در معرض دید بیننده گان و علاقه مندان قرار گرفت و همه روزه مهمانان رسمی، داخلی ، و خارجی ، محصلین ، متعلمین معارف و اشخاص انفرادی از این موزیم بازدید نموده که از طرف اشخاص موظف پذیرایی و رهنمایی میگردند.

بیشتر اشیاء نیاز به ترمیم و تمیزکاری داشتند. مسائل مربوط به حفاظت هم از اهمیت زیادی برخوردار بوده است. از ابتدای پروژه در سال ۱۳۸۷، ۲۳ شی از آثار بودایی، سلجوقی و غوری به سرقت رفته بودند. این آثار در سال ۱۳۹۳ توسط

در اندازه‌های مختلف که از طرف دولت ایران در دهه ۷۰ میلادی هدیه شده بودند، می‌توانند فقط در امتداد دیوار مقابل قرار گیرند. در طبقه‌های دوم و سوم مجموعه‌های موزیم در قالب یک نوع طبقه‌بندی موضوعی و توالی زمانی، از پیش‌ازتاریخ در بخش اول، تاریخی، اوایل اسلامی، غوری‌ها، آل‌کرت، تیموری و دوره معاصر در سطح سوم ارائه شده و به نمایش درآمده‌اند. اشیاء مربوط به کتاب‌آرایی با توجه به موضوع خاص آن‌ها در دو کابینت کوچک در تالار مرکزی و بدون نور طبیعی به نمایش درآمدند.

دوره‌ها و موضوعات مختلف در قالب متون انگلیسی و دری به همراه نقشه‌ها و عکس‌ها توضیح داده شده‌اند که در کنار اشیاء و ویتزین‌ها بر روی دیوارهای موزیم در دسترس هستند. همچنین کاتالوگ سال ۱۳۸۷، کارت پستال، و دیگر محصولات فرهنگی در کنار میز صندوق‌دار موزیم قابل تهیه هستند.

موزیم هرات از آغاز تا زمان حاضر

غلام یحیی خوشبین و همایون احمدی

موزیم ملی هرات در سالهای ۱۳۰۳ هجری برابر به سال ۱۹۲۵ میلادی در زمان سلطنت غازی شاه امان الله خان^۱ در بنائی قدیمی تیموریان واقع در چهار باغ غرب مسجد جامع تاسیس گردید. این موزیم اولین موزیم در تاریخ افغانستان نبود که به همت این شاه واقعاً میهن دوست کشور بازگشایی شد بلکه قبل از آن به همت او توسط مشوره های آگاهانه افراد فرهنگ پرور زیادی از جمله محمود طرزی پدر ملکه ثریا خانم دانشپرور شاه امان الله خان موزیم مرکزی افغانستان در سال ۱۲۹۸ برابر با ۱۹۱۹ در کابل، توام با مکاتیب تحصیلی زیاد دخترانه و پسرانه در کابل و دیگر ولایات افغانستان افتتاح گردیده بود. وی حجاب زنان را پدیده نامیمون میدانست و عقیده داشت که باید زن و مرد افغان علم و دانش بیاموزد و در واقع هم پایه های چندین بعدی تمدن را در کشورشان بنیاد گذاری نمایند.

درآن روزگار افغانستان عقب نگهداشته شده حالت بدی داشت. عقب گرایی های دیرینه در کشور ومبارزه شدید نو وکهنه در سراسر کشور بیداد میکرد. ترقی و پیشرفت جامعه و رفع حجاب خانم‌ها و گشودن مکاتب تحصیلی ، ایجاد و پدید آمدن رسانه‌های گروهی همه و همه مغایر ، متضاد و خلاف دین پنداشته میشد. گرد آوردن تمثال‌هایی از دانشمندان و نخبه‌های کشور و نگهداری از بت‌ها کفر آمیز و گناه میدانستند چنانچه گذاشتن نام موزیم را توام با جمع آوری میراث فرهنگی یک عمل ننگین و گمراه کننده شمرده و موزیم را عجائب‌خانه میگفتند.

یک بنای قدیمی از دوره تیموری در چهارباغ، غرب مسجد جامع، برای مکان برپایی موزیم انتخاب شده بود. بلیت ورودی موزیم ۱/۱۰۰ افغانی تعیین شد. در سال ۱۳۱۵ برابر به سال ۱۹۳۴ میلادی با توسعه شهر قدیم هرات ساختمان موزیم ویران شد و موزیم به هتل هرات واقع در پل پشتون شاهراه هرات قندهار انتقال یافت تا سال ۱۳۲۶ هجری برابر با سال ۱۹۴۵ میلادی مدیریت موزیم زیر نظر شاروالی قرار داشت و در اواخر همان سال به مدیریت مستقل وزارت اطلاعات و فرهنگ واگذار شد.

شاه امان الله نه تنها به گشودن مدارس و مکاتب ، بیمارستان‌ها علاقه و عزم خلل ناپذیر داشت بلکه در پهلوی تمام

^[1] پسر سوم حبیب الله خان، او در فاصله سال‌های ۱۹۱۹ و ۱۹۲۹ حکومت کرد

^[2] خوشبین/تیموری ۸۰۰۲

^[3] فرانکه ۸۰۰۲ d